

Вукасовић Јовица

докторске студије, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

SACROSANCTUM CONCILIUM од идеје до реализације

Када се дана 9. октобра 1958. године у Ватикану упокојио папа Пије XII, чинило се да је Римокатоличка Црква већ била спремна за корените промене. Опоменута горким искуством Другог светског рата, Римокатоличка Црква, била је на прекретници.

Смрћу папе Пија XII завршава се једно велико поглавље у историји Римокатоличке Цркве. Период познатији као Пијевска епоха (од папе Пија IX до Пија XII готово све папе делиле су исту политику, иста уверења и исто име. Изузетак од правила представљали су папа Лав XIII и Бенедикт XV).

Све указује на то, да је реформа дошла изнедада и неочекивано. Дана 28. октобра 1958. за новог папу изабран је Анђело Ронкали, дотадашњи патријарх Венеције, а некадашњи ватикански дипломатски делегат у Турској и у Бугарској. Ронкали, је за папу изабран, на опште изненађење свих. Био је већ у 77-ој години живота, и за разлику од својих претходника, узео је име Јован XXIII. Већ се могло наслутити, да је узимањем имена Јован а не Пио, папа желео да укаже на нове промене? Међутим, многи су сматрали да је ово био само пролазни потификат, који ће за циљ имати само делимично приближавање Цркве и света у коме живи.

Међутим, догодило се нешто сасвим супротно. Само три месеца по избору за папу, у Цркви светог Павла изван зидина, када Римокатоличка Црква, прославља дан његовог обраћења у хришћанство, 25. јануара 1959. папа је најавио нешто неочекивано. Пред 17 присутних кардинала, у једној собици, која се налази на спрату Цркве, смирен, какав је био по природи, папа најављује нови Екуменски (Васељенски сабор). Папа им се обратио речима: „*Усїреїїалої срца и їануїїої духа, али с їонїзном оглучношїћу, најављујем свечану їрославу двају доїађаја: дискуїску сїноду за Град (Рим) и оїїшїїи (Васељенски) сабор за свеоїїшїїу Цркву.*“¹ Ова идеја, да сазове свеопшти Сабор, била је изненадна, али чини се да је папа био чврст у својој одлуци. Употребивши у најави назив свеопшти или Васељенски, папа је свакако, на првом месту имао само и искључиво Римокатоличку Цркву. Међутим, испоставило се, да је једна од кључних тема Сабора била екуменизам, поготово каснијим Декретом о Екуменизму и Декретом о Источним Црквама, те се ова идеја Васељенски, заиста проширила на свеопшту (иако разједињену) Цркву Христову.²

Папа је у Сабору увидео могућност ка новој реформи Цркве, ка покушају да се одговори на изазове и потребе верника, да се раскине са средњовековном и противреформацијском традицијом, да се изађе из окова Средњег века. Папа, никако није желео да најављени Сабор, представља наставак I Ватиканског сабора из 1869/70.

¹ Giuseppe Alberigo, *Kratka povjest Drugog Vatikanskog Koncila (1959–1965)*, Zagreb, 2008, 15;

² Nediljko A. Ančić, *Kako danas čitati i razumjevati Drugi Vatikanski Sabor*, Split, 674.

који је прекинут услед Француско-Пруског рата. Он је то и најавио, у својој радијској поруци, упућена народу, 11. октобра 1962. године. Папа овим обраћањем износи рад Сабора, али се нити једном речју не ослања на I Ватикански сабор. Било ја јасно да се ради о сасвим новом сабору, који је добио назив Други Ватикански сабор.

Идеје се остварују — предсаборске комисије

У мају 1959. папа Јован XXIII основао је *Antipreparatoriu* односно предприпремну комисију. Комисија је имала за циљ, да сакупи писма у којима су, из целе Римокатоличке Цркве, од стране бискупа, стизале идеје и предлози чиме Сабор треба да се бави и о чему треба да расправља. Већ је овим гестом, указано на идеју пастирског сабора, сабора који ће на првом месту имати живот верника. Идеја сабора, био је тзв. ађорманенто. То је реч коју најбоље можемо објаснити као свићање, као освит дана, како је то навео папа у свом говору на отварању Сабора.

Припремне комисије основане су у јуну 1960. папиним Моту проприом *Superpo Dei nutu*.³ Припремних комисија је било 9 који су се бавили неким кључним темама, као што су литургија, Свето писмо, екумензам, и 10. која је била средишња и састављено од чланова из осталих 9.

Од свих пристиглих предлога, највећи број се тицао свете Литургије, те ја папа, одлучио да једна комисија буде посвећена само Литургији — *Commissio de sacra Liturgia*. За председника комисије постављен је кардина Гаетано Ђикоњани, а за секретара Анибале Буњини. Комисија је имала 23 члана и 26 саветника, а основали су и 13 поткомисија, које су се бавиле појединачним темама, које ће касније прерасти у схеме, које ће бити представљене на сабору.

Једна од поткомисија, бавила се и питањем латинског језика. То је било једно од кључних питања, али и камен спотицања. Поткомисији се предацију непријатељски однос према латинском језику и очувању тредиције. Као крајње решење, на предлог кардинала Буњинија, дат је предлог да се не расправља о латинском језику уопште, већ само на појединим местима, које то захтевају, што ће се касније и видети на сабору. Нацртна схема имала је и нацрте за причешће под оба вида, јачање надлежности бискупских конференција, концелебрацију свештеника, учинак светих Тајни. Ова схема, свечано је прихваћена 14. новембра 1962. године и представљала је подлогу за даљи рад сабора.⁴

Почетак сабора, заказан је булом папе Јована *Humanae salutis* из децембра 1961. године, а сабор је свечано отпочео са радом 11. новембра 1962. године, у цркви светог Петра у Ватикану. То је била једина црква која могла да смести све учеснике и посматраче сабора. На самом почетку сабора, епископима и посматрачима, обратио се сам папа својим чувеним говором, који су преносили и радио и телевизија. У свом говору *Gaudet Mater Ecclesia* — *Радује се мајка Црква*, папа је истакао да је ово 21. Васељенски сабор у Римској Цркви, и са овим сабором се повезао на учења Цркве, а нека учења „*треба их ценити као свешћена учења, њихувањена у архивама града Рима и најпознатијих свешћениких библиотеке*.“⁵ Овим је јасно дао до знања, да се Римска Црква налази пред реформом. Он је још истакао да Сабор има за циљ да учења Цркве прошири по целом свету, да дође до сваке породице, до сва-

³ Knut Wenzel, *Mala povijest Drugog Vatikanskog Koncila*, Zagreb, 2008, 16;

⁴ исто, 26–27.

⁵ Говор папе Јована XXIII на отварању Другог Ватиканског Сабора, 1962. године, под називом „*Радује се мајка Црква*“, Ivan XXIII „*Gaudet Mater Ecclesia*“, Crkva u svijetu 47 (2012), br. 4, Split 2012, 532;

ког човека, али да је „*дошло доба, које је увело нове услове и нове облике живота ње ошоврило нове љушве католничкој ајосћолоаши.*“⁶ Овим речима, јасно је наглашена идеја Сабора.

Официјални језика Сабора био је латински. Битно је истаћи, да је Сабор имао посматраче из Цркава које нису у заједници са Римском Црквом, које је позвао сам папа, али које нису имали право гласа. Сабор је био састављен из саборских комисија. Оне се састоје из две трећине чланова које бира сабор, и једне трећине које именује папа.

Папа је одредио да прва тема у раду сабора буде тема литургије. Тиме се јасно показује зрелост сабора и видљива обнова Цркве. Уосталом, сви епископи су једногласно усвојили ову тему.

Чинило се да ће расправа о светој Литургији кратко трајати, и да је потребно само изгласати. Идеја о обнови литургије, која је започела још за време понтификата Пија XII није била лака. Литургијски покрет на Западу био је јак и њихов утицај је био од пресудног значаја за обнову литургијског живота. Још за време папе Пија XII извршена је реформа Пасхалног бдења и Страсне седмице 1951. године. Многи учесници Сабора, сматрали су да је потребно само рестауирати вишедеценијско лице литургије, баш због претходних покушаја обнове. У предсаборском периоду, од 1960. до 1962. године, дошло је до прераде рубрика у Мисалу и бривијару (часо-слову), прерађени су обред крштења одраслих као и Римски понтификал.⁷

Дакле, сабор је отпочео са радом са практичним питањима, али и схема о светој литургији, била је најбоље припремљен предсаборски документ. Доношење документа се одужило. Наиме, гласање о изменама текста, а потом и о интегралном тексту сваког поглавља понаособ, започело је већ 17. новембра 1962. године. Иако се на почетку чинило лаким, коначно гласање и прихватање документа у целисти, уследило је тек након годину дана.

У међувремену, на празник Духова 3. јуна 1963. године, умире папа Јован XXIII. Његова смрт није дошла изненада, јер је већ дуже време боловао од канцера, али смрћу папе, како то предвиђа 229. канон Римске Цркве, сабор престаје са радом, док нови папа не одлучи да ли ће сабор наставити са радом.

Међутим, после само пар недеља, за наследника папе Јована XXIII, 26. јуна 1963. изабран је милански надбискуп Ђовани Батиста Монтини, члан Централне комисије сабора, који је узео име Павле VI. У свом говору, на интронизацији, папа на општу радост свих, најављује наставак сабора, који ће наставити са радом на јесен.

С обзиром на лично занимање папе Павла VI за литургију и њену обнову, које је истицао још као милански надбискуп, ваља споменути и његов говор, док је био кардинал Монтини, у саборској расправи о литургијској схеми. Он сматра да схема очитује „*исћинску изједначеност између љромена које љредлаже и чувања љреданих нам вредностии.*“⁸

Друго заседање сабора, започиње 29. септембра 1963. године. Са новим папом, долази и до неких промена у правилнику рада сабора.

Ово раздобље, означиће наставак преговора о светој Литургији. На послетку, после много расправа, измена и допуна предате схеме, коначно је 31. октобра 1963. године прихватају Конституцију о светој Литургији.

⁶ исто, 535;

⁷ Ante Crnčević, *Liturgijska obnova u svijetlu poslijesaborskih smjernica*, Bogoslovska smotra 75 (2005) br.3, Zagreb, 2005, 748.

⁸ Martin Kirigin, *Konstitucija o Svetoj Liturgiji Sacrosanctum Concilium*, Zagreb, 1985, 20;

Датум прокламовања првог документа на сабору, предвиђен је 4. децембар. Ово је дан када Римокатолочка Црква прославља свету Сесилију, заштитницу музике. Дакле, 4. децембра 1963. године донешен је први документ на Другом Ватиканском сабору, а уједно и први документ о светој Литургији икада. Документ је усвојен са 2147 гласова *placet* (за), док су само 4 гласа била *non placet* (против).⁹

Важно је истаћи и то, да је овај документ, донешен тачно 400 година, након затварања Тридентског сабора (4. децембра 1563.), чиме се јасно жели показати ослобођење свете Литургија и самих обреда од мистицизма Средњег века, који су кулминирали на Тридентском сабору, у жељи да се као отпор протестантској теологији, у Римокатоличкој Цркви сачува Христова Жртва у Евхаристији и седам светих Тајни. Баш као што је Тридентски сабор имао за циљ да спасе што се спасити може и представљао историјску оправданост тога доба, тако и 400 година касније, Други Ватикански сабор, има за циљ да се у данашњем свету, спаси живот човека и да Црква, реформом својих обреда и учења, изађе у сусрет његовом спасењу.

Литургијски покрет Римокатоличке Цркве

Пре било каквог говора о конституцији о светој Литургији, најпре морамо да се на кратко осврнемо на оно што смо већ споменули да јој претходи, а то је литургијски покрет. Можемо рећи да Конституција о светој Литургији представља круну једног периода у Римокатоличкој Цркви познатијег као Литургијски покрет.

Литургијски покрет можемо разумети као својеврсна ренесанса Римокатоличке Цркве. Он је имао за циљ својеврсно буђење како клира, тако и верног народа. Можемо закључити да је ађорнаменто Другог Ватиканског сабора идеја, која се родила и која је израсла управо у Литургијском покрету. Овај покрет имао је за циљ да пробуди вернике из вековног сна. Примећује се да су богослужења, још пре Тридентског сабора, представљала својеврсну литургијску драму, која се одвијала пред светим Олтаром, а чији је главни актер био свештенослужитељ, као савршитељ светих Тајни. Улога народа била је сведена на повремена (необавезна) одговарања речју амин, или алелуја. Дакле, народ је био посматрач једног обреда.

Идеја покрета била је да се свештене радње не претворе у пуке церемоније, већ да постану живо делање народа. Основно питање литургијског покрета било је како приволети народ да се активније укључи у јавна и заједничка богослужења, те да као такви судеоници, схвате оно због чега су сабрани. Управо због тога, Римокатоличка Црква инсистирала је на заједничком карактеру богослужења, односно на потребу да се Црква схвати као заједница људи и Бога, окупљених око Тела и Крви Господње.¹⁰

Посебно место у покретању и развијању Литургијског покрета имали су монаси бенедиктинског реда. Ову чињеницу истакао је и папа Пије XII у својој енциклици *Mediator Dei*.

Као претеча литургијског покрета сматра се Дон Проспер Геранже (1805–1875). Он је био бенедиктински монах и његово залагање почиње управо у манастиру. Његова су богослужења представљала својеврсни корак напред у односу на Тридентску мису и доба Барока у Римокатоличкој Цркви. Нажалост његово дело остало је познато само у Француској.¹¹

⁹ Knut Wenzel, *Mala povijest Drugog Vatikanskog Koncila*, Zagreb, 2008, 25.

¹⁰ Владимир Вукашиновић, *Литургијска обнова у XX веку*, Београд — Нови Сад — Вршац, 2001, 8;

¹¹ *Истио*, 40.

Међутим, за патријарха литургијског покрета, како то у својој књизи истиче отац Владимир Вукашиновић, сматра се Дон Ламбер Бодуан (1873–1960).¹² Као монах бенедиктинскг манастира, он унутар манастира, заједно са братијом доживљава искуства заједничке молитве и надахнуће за његов даљи рад. Његов значај је у томе што је међу првима разумео Геранжеове идеје и почео да их спроводи у дело. За Бодуана, парохија представља центар литургијске обнове. Он управо у парохији, позива лаике да активно учествују у светотајинском животу Цркве, посебно у Литургији. Управо ово активно учешће, престављаће кључ обнове Другог Ватиканског сабора. Бодуан свој подстицај крепи из *motu proprio*-а папе Пија X у ком папа подстиче вернике на активно учешће у светим Тајнама и свечаним молитвама Цркве.¹³

Својим трудом Бодуан је литургијски покрет водио ка обнови која ће бити крунисана на Другом Ватиканском сабору, конституциом о светој Литургији. Дакле, ова конституција представља својеврстан одговор на жеље и теологију представника литургијског покрета, који је у овој конституцији достигао свој највиши теолошки израз.¹⁴

Конституција о Светој Литургији

Римокатоличка црква, води рачуна о називу својих докумената. Најчешће се за назив одређеног документа, узимају прве две речи тог документа, које се брижљиво одабирају. Тако је и са Конституцијом о светој Литургији, која носи назив *Sacrosanctum Concilium*.

Називом ове конституције, која представља умањеницу латинске речи, а означава Најсветији сабор (Римске Цркве), започиње не само ова конституција, већ се жели показати да она представља својеврсни увод и својеврсни програм Другог Ватиканског сабора. Дакле, обнова литургије, представља обнову саме Цркве. Битно је истаћи да је конституција, документ, који често проглашава темељне одредбе, које се касније регулишу одређеним законима.¹⁵ Тако је и са Конституцијом о светој Литургији.

Сама Конституција, у наслову има име онога које обзнањује: *ПАВЛЕ БИСКУП СЛУГА БОЖИЈИ ЗАЈЕДНО С ОЦИМА СВЕТОГ САБОРА НА ТАЈАН СПОМЕН*. Овим се јасно истиче папина улога као Првог и врховног у раду сабора, али исто тако наглашава, да то није његова самовоља, већ да се конституција доноси уз сагласност свих епископа који учествују на сабору. Ово јасано мења дотадашњу еклисиолошку слику Римске Цркве и схватање папиног ауторитета. Овим се наглашава и раскидање (у оној мери у колико догме то допуштају) са традицијом Првог ватиканског сабора.

Када говоримо о њеном садржају, на самом почетку треба истаћи, да је она састављена из седам поглавља, која се на Литургију не односе *a priori*, већ *a posteriori*. То су поглавља:

Поглавље бр. 1. обрађује општа начела Литургије и њен задатак у спасењу човека. На самом почетку, већ у првом чану Сабор изражава жељу да изврши промену у оним обредима, у којима је то могуће, али и „*он сматра да њему на њоседан начин*

¹² *Исџо*, 54.

¹³ Владимир Вукашиновић, *Литургијска обнова у XX веку*, Београд — Нови Сад — Вршац, 2001, 57.

¹⁴ *Исџо*, 87;

¹⁵ Martin Kirigin, *Konstytucija o Svetoj Liturgiji Sacrosanctum Concilium*, Zagreb, 1985, 29.

иријада и брија око обнове и неїовања литургије.“ (SC 1). У наставку, конституција, уводи читаоце у тумачење саме литургије и њен значај за живот Цркве и верника. (SC 2). Надаље, истиче се да „Свети сабор мисли да се треба поново дозвати и у њамај следећа начела за неїовање и за обнову Литургије ње одредити и практичне иројисе.“ (SC 3). Дакле, овде већ увиђамо да нас у наставку очекују упутства практичне природе, по којима ће се вршити обнова. Међутим, идеја сабора је да се преуреде обреди тако да и даље чувају веру Цркве и Предања. (SC 4).

Потом од 5. до 13. члана следи потпоглавље *Природа (Нарав) светије Литургије и њена важности у живоју Цркве*. Објашњава се, како је и на који начин Христос присутан у Цркви и богослужењима, а поготово у Евхаристији и у светим Тајнама. (SC 7) Богослужења су својеврсни извори из којих се црпи духовна снага. (SC 10)

Друго потпоглавље, од 14. до 20. члана носи назив *Настіојања око литургијскої одіоја*. У овом одељку, акценат је стављен на образовање и свештенослужитеља и верног народа. Истиче се значај професора Литургије (SC 15), али и потреба да се Литургија као наука изучава у школама и на високошколским установама. (SC 16). Надаље се даје упутство свештеницима, на који начин треба да образују вернике како би што боље разумели обрде и њихов значај за живот у Цркви. (SC 17). На послетку се дозвољава учешће медија, радија и телевизије, у преносу обрде, али које ће бити пропраћено адекватним тумачењима, које је одредило неко од овлашћених. (SC 20).

Треће потпоглавље од 21. до 40. члана *Обнова светије Литургије*, истиче да се делови свете Литургије могу и морају обнављати, ако се кроз историју у те делове увукло нешто што је „*иосіало мање ирикладно*“ (SC 21). Ово потпоглавље, дели се на још 4 потпоглавља:

а) *оїштије одредбе* (SC 22–25). Уређење свете Литургије, припада једино црквеној власти, односно локалним бискупским конференцијама. (SC 22) Овде се јасно даје до знања, да се даје већа слобода бискупским конференцијама, него што је то била пракса у предаборском периоду. Надаље се истиче значај Светог Писма који је најдрагоценији дар Цркве (SC 24), али и упутства о прерадије богослужбених књига. (SC 25)

б) У одељку *о хијерархији и улози заједнице у Литургији* (26–32), истиче се да Литургија није привилегија појединца већ показатељ јединства. (SC 26). Овде бисмо подвукли раскид са тридентском традицијом, где се дозвољавало свештенику да савршава обрде сам, без присуства верних, али и улога верника, била је сведена на минимум, те су се обрде схватили као свештена радња између свештенослужитеља и Господа, а народ је био само пуки посматрач.

Надаље се истиче улога лаика у литургији (SC 28–32).

в) *Обрде који ироістїичу из дїдактїичке и иастїирске ирїроде литургије* (SC 33–36). У овом одељку, препоручује се једноставност обрде, без претераних понављања, као и да буду разумљивији за народ. (SC 34). Истиче се потреба за учесталијим читањем Светог Писма, затим проповед која има кључну улогу за народ, како би се из ње боље поучили... (SC 35).

Потреба да се у латинским обредима сачува латински језик, али уз дозволу да се приликом служења Мисе и Светих Тајни, уведе коришћење народног језика, јер ће то бити на корист народу. (SC 36). У параграфу 3. истог члана, одређује се да на локалном нивоу, где се користи исти језик, по претходним напоменама, уведе народни језик, али уз потврду папе.

г) Од 37. до 40. члана, дозвољава се употреба народних обичаја у самим обредима, поготово у мисијским областима, уколико они нису противречни учењу Цркве. (SC 37).

Четврто потпоглавље 41. и 42. члан, даје упутства ширења литургијског живота у бискупијама и парохијама, и истиче дужност месног бискупа у животу верника.

Пето поглавље *Ширење њасѿорално-лиѿурѿијске делатности* од 43. до 46. члана, предлаже оснивање различитих секретаријата, који ће бити задужени за живот верника. (SC 44)

Поглавље бр.2 *О ѡресветѿој Тајни Евхаристије*, започиње 47. а завршава 58. чланом Конституције. На почетку у 47. члану истиче се да је Христос на Тајној Вечери установио Евхаристију. Надаље се истиче потреба, да верници њој приступају свесно, побожно и да суделују у самом обреду. (SC 48). Поредак мисе треба обрадити тако да се народу омогући активно учешће у њој. (SC 50). Препоручује се, да се Свето Писмо прочита у одређеном временском периоду (SC 51), потом да уследи омилија у којима ће се истицати вера у Христа и начин живота, који та вера подразумева. (SC 52). Потом се поново истиче могућност да се у сам поредак мисе уведе народни језик, где се то сматра прикладним. (SC 54).

И на послетку, нешто што је до тада било незамисливо, а то је поновно увођење причешћа под оба вида, у пригодним приликама, када епископ сматра да је повод за то прави. Овде се сабор јасно ограђује од догми Тридентског сабора истичући: *„Не дирајући у доѿмајска начела Тридентској сабора, у случајевима које ѿреба одредити Аѿосѿолска Сѿолица може се ѿо суду дискуѿа доѿустѿитѿи ѿричешће ѿод оба вида и клирицима и монасима и лаѿцима...“* (SC 55). И на самом крају, поново се дозвољава концелебрација свештеника (SC 57).

Поглавље бр. 3. *Оѿѿали Сакраментѿи (Светѿе Тајне) и Блаѿсловине*, започиње 59. а завршава 82. чланом. На почетку објашњава шта се треба променити у светим Тајнама, а потом обрађује сваку свету Тајну понаособ.

Свете Тајне посвећују људе. Оне *„не само да веру ѿреѿѿѿосѿављају неѿо је речима и сѿварима хране, креје и изражавају; збоѿ ѿѿѿа се називају и сакраментѿи вере.“* (SC 59). Потом се говори о томе да је Црква установила и Благословине (благослове — обреде који се у нашим требницима такође налазе, попут опела, монашења и осталих благослова). Они су знаци којима се *„ѿѿонашају сакраментѿи“* (SC 60). Смисао светих Тајни и обреда је та, да цео човеков живот буде посвећен милошћу Божијом (SC 61). Дакле, потребно је обновити неке делове, или пак у потпуности поретке и текстове светих Тајни, како би оне биле прилагођене захтевима данашњег времена. (SC 62). Сматра се корисним употреба народног језика, приликом савршавања светих Тајни (SC 63), с тога је потребно да се што пре приступи припреми посебних обредних књига, који ће по узору на Римски обредних, а под надзором Апостолске Столице, бити на народном језику.

Што се тиче светих Тајни понаособ, истиче се поновно увођење катихумената за одрасле (SC 64), потреба да се раздвоји обред крштења одраслих и деце (SC 66), те да се припреми посебан обред крштења деце, у коме ће се јасније показати улога родитеља и кумова (SC 67).

Обред свете Тајне Покајања, треба преуредити тако да се јасније прикаже смисао и учинковитост ове Тајне (SC 72). Потребно је преименовати свету Тајну Јелеосвећења, која се у Римокатоличкој Цркви то тада називала Последња помаст у Болесничко помазивање (SC 73). Потребно је преуредити обред Рукоположења, како

његов поредак (церемонју), тако и сам текст овог обреда (SC 76). И на крају, предлаже се да се света Тајна Брака, савршава приликом служења свете Мисе (SC 78).

Када је реч о *блајословинама*, приликом припреме нових обредника, могу се додати, уколико је то потребно и неки нови обреди (SC 79), али се истиче, да у случају нужде, неке обреде могу савршавати и лаици, у крајњем снисхођењу.

Поглавље бр.4. *Божански часослов*, обухвата текст од 83. до 101. члана. У уводном делу (SC 83–85) дато је објашњење шта је часослов, коме је намењен и каква је његова примена. Свештеници су обавезни да редовно савршавају мољења из часослова (SC 86). Истиче се потреба да се, уколико је то могуће, часови савршавају у делу дана за који су предвиђени и да се поклапају са сатнициом (SC 88). Напомиње се да су молитве часова, јавне молитве и препоручује се једногласно певање (SC 90). Псалтир, који је до тада предвиђао да буде прочитан током једне седмице, сада је продужен на дужи временски период (SC 91). Препоручује се током савршавања богослужења дневног круга, учесталија читања Светог Писма дела Светих Отаца, као и житија светих (SC 92). Монаси и монахиње обавезни су да савршавају ова богослужења (SC 95), као и клирици (SC 96), али се препоручује и лаицима, уколико су у могућности да савршавају ова богослужења (SC 100). И на самом крају, истиче се потреба, да клирици, приликом молитви часослова, сачувају латински језик, док је народу дозвољена употреба народног језика (SC 101).

Поглавље бр. 5. *Литургијска година*, укључује чланове од 102. до 111. У овом поглављу истиче се значај Недеље, као осмог дана и дана Господњег, у коме се сећамо Христовог Васкрсења (SC 102), затим потреба да се на посебан начин празнује и слави Пресвета Богородица (SC 103). Поред Христових и Богородичиних празника, постоје још и празници мученика и светитеља (SC 104). Са посебном пажњом наглашава се Коризмени период. У овом периоду пожељно је у црквама истицати крсна знамења, поучавати вернике о потреби покајања и позивати их да приступе овој светој Тајни (SC 109). И на самом крају, препоручује се верницима најстрожи пост на Велики Петак, а уколико је то могуће, да се он продужи и на Велику Суботу (SC 110).

Поглавље бр. 6. *Сакрална музика*, обухвата текст од 112. до 121. члана. У овом поглављу, истиче се да је музика непроцењиво благо које Црква поседује (SC 112), као и да обреди, бивају оплемењени када су праћени музиком (SC 113). Потом се истиче потреба да се у богословским школама учи правилно певање, као и потреба да се школују ђаци и професори који ће преносити то знање (SC 115).

Наглашава се, да је Грегоријатско певање власништво Римског литургијског типа (SC 116). Потом се исказује потреба за неговањем народног верског певања, које је од значаја за Цркву (SC 118), и на самом крају се истиче потреба за очувањем оргуља у обредима (SC 120).

Поглавље бр. 7. *Сакрална уметност и сакрални предмет* представља последње поглавље у Конституцији о Светој Литургији и подразумева текст од 122. до 130. члана. Сабор овде истиче да Црква никада није имала неки свој стил у уметности, већ да је увек ценила и поштовала друге (SC 123). Епископима је дата обавеза да се старају, да се објекти који вређају Цркву граде што даље од Цркава и сакралних објеката (SC 124). И наравно, истиче се потреба да се свете иконе као и до сада износе на поклоњење (SC 125). Потом се најстоже забрањује и осуђује крађа светих утвара и покретне црквене имовине (SC 126) и истиче брига епископа за верски живот оних који се баве уметношћу (SC 127). На самом крају истиче се по-

треба да се што пре преуреде канони који се односе на црквену уметност, а који ће бити у духу времена (SC 128), као и крајња наопходност да се свештеници поучавају историјом и развојем сакралне уметности, како би што боље чували и поштвали споменике културе.

Као додатак Конституцији, налази се поглавље у ком је извршена *реформа календара*. Она садржи само два члана. Овде се истиче могућност да се уведе нови календар, уколико то буде потребно.

Сабор се не противи идеји да се уведе једна одређена седмица, у којој ће се прослављати Васкрс, али само уколико се са тим сложе и одељена браћа, која нису у заједници са Римском Црквом (чл. 1).

У другом члану, наводи се да се Сабор не противи увођењу сталног календара у друштво, али само уколико тај календар неће мењати број дана у седмици, као и да се не уводе нови дани у недељседмици, као што је то учињено у периоду после Француске буржуарске револуције.

Исти начин потписивања, налази се и на крају Конституције, где се наводи место и време, 4. децембар 1963. године, код Светог Петра, и потпис папе Павла VI, а затим је уследио потпис свих бискупа, чиме се још једном истиче да је то одлука Сабора, којим председава папа, али чије се одлуке доносе у сагласности са присутним епископима, како је то одувек била традиција Истока, али и Запада, у првом миленијуму.

Доношењем конституције, обнова Цркве је тек започета. Као што смо раније рекли, конституција доноси темељна учења, која се касније развијају законима.

Постсаборска обнова

Када је реч о постсаборској обнови, најпре се мора истаћи да то није био ни најмање једноставан задатак и не може се сматрати неким линијским ходом. Управо је конституција о светој Литургији био тај камен спотицања, која је највише нападана и оспоравана. Иако је жеља сабора била, како то на више места истиче „*да се сви људи сјасу*“, многи нису били спремни на промене у начину савршавања обреда, који прописује ова конституција.

Али, Ватикан је свим силама, покушао да изврши обнову светих обреда. Ово се не би требало погрешно тумачити, јер ова обнова није била насилна. Напросто, њу можемо посматрати у неколико фаза.

Прва фаза, представља период од краја Сабора 1965. године до смрти папе Павла VI (1978.). Овај период може се означити као најплодоноснији период постсаборске епохе.

Још за време трајања Сабора, 1964. папа оснива „*Веће за извршење Конституције о светој Литургији*“. Тиме се још једном истиче њен пастирски циљ, као примарни циљ. Дакле ово веће, имало је за циљ да заврши дело обнове које је само започето на сабору. Исте 1964. године, у септембру излази „*Ујусуиво за исправно сировођење Уредби о светој дојослужењу*“ које ступају на снагу у марту 1965. године. Тиме је започела саборска обнова у целом свету, иако је она у великој мери зависила од добре воље и залагања како свештеника, тако и верног народа.¹⁶

У овом периоду, прерађене су готово све богослужбене књиге, под надзором *Конгрегације за дожански култи*. Готово све богослужбене књиге, пропраћене су до-

¹⁶ Tomislav Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema, uvod u misao Drugog vatikanskog koncila*, Zagreb, 1986, 35.

кументима, (енцикликама папе или документима бискупских конференција), који су имали за циљ да свештеницима и верном народу, дају упуства за савршавање обреда. У овом периду извршена је обнова часолсвова, обредника за свете Тајне понаособ, а као најзначајнији може се истаћи издање обновљеног Римског мисала. Папа Павле VI 3. априла 1969. године потписује апостолску конституцију *Missale Romanum*. Мисал је објављен 1970. године. Нови мисал назван је дефинитивним испуњењем онога што је одлучено на Сабору. Дозвољено је да се Канон Евхаристије чита гласно, али се не захтева као обавеза.¹⁷

*„Молишве евхаристије траже да се оне изговарају јасно и гласно, те да их сви јозорно слушају. Сјоџа, док их свештеник изговара, нека се шјоо друго не моли или не џева, а орјуље и друја музика нека ћуше.“*¹⁸

У овом периоду, уз обредне књиге, светлост дана угледало је више од 190 литургијских докумената, као што су: *Inter oecumenici* (1964.), *Sacram unctioem infirmorum* (1972.)...

Новообновљене богослужбене књиге заблистале су у релативно кратком временском периоду и оставиле снажан утисак на саму Цркву. Дакле овај период, заиста је за циљ имао реформу обреда и колико је то било могуће спровођење у дело истих. Како то истиче *Ошшје Уредбе Римској мисала* из 2003. године *„Одушевљења с којом је ова одлука свуда џрихваћена (да се текстови литургије преведу на народни језик), дрзо је довела до џоџа да се јод водсјвом дискуја и Ајосјолске сјолице, сва славља са судјеловањем народа, моју вршишји на народном језику, како би се јошјунјије схвајшало ошјајсјво које се јрославља.“*¹⁹

Други период започиње понтификатом Јована Павла II. У овом периоду, опада број штампања и издања богослужбених књига. Овај период, као и сам понтификат папе Јована Павла II имао је за циљ привикавање верника на обнове богослужења, на подстрех за редовније учествовање у светим Тајнама. Напросто можемо овај период означити као пастирску бригу папе за своју паству. Он је својим енцикликама, покушавао вернима да објасни неопходност учешћа у богослужењу, неопходност сједињења са Христом... Овде можемо навести пар папиних енциклика, као што је *Salvifici Doloris* — Спасоносно трпљење из 1984. године, која има за циљ утеху болеснима и онима који се злопате. 1988. године, излази и енциклика поводом 25 година Конституције о светој Литургији (*Vicesimus quintus annus*).²⁰

Овај период, својим теолошким трактатима, имао је за циљ усмеравање верника *ad intra*, у саму срж богослужења.

Трећи период представља крај XX у почетак XXI века и можемо га назвати обновитељски период. Напросто, у овом периоду, сабрски документи нису више само обновитељски, већ у појединим сегментима и допуњујући и имају за циљ исправку одређених делова богослужбених обреда. Прошло је доста времена од сабора, и већ се у неким сегментима увиђају одређена кршења, па понекад и злоупотребе од стране верника или пак свештеника. Чини се да је народу превише дато слободе у одређеним сегментима. Како би се стало на пут, локалне бискупске конференције, а понекад и сам Ватикан, обзнањују неке документе са крајњом строгошћу, у који-

¹⁷ Владимир Вукашиновић, *Литургијска обнова у XX веку*, Београд — Нови Сад — Вршац, 2001, 95;

¹⁸ Rimski Misal, *Op a uredba*, Zagreb, 2004, поглавље II, 11;

¹⁹ исто, глава 1. 6.

²⁰ Ante Crnević, *Liturgijska obnova u svijetlu poslijesaborskih smjernica*, Bogoslovska smotra 75 (2005) br. 3, Zagreb, 2005, 756.

ма се понегде могу наслутити и неки елементи који нису баш у складу са реформама Другог Ватиканског сабора, али који имају за циљ очување вере.

Такве елементе можемо пронаћи у Општој уредби Римског мисала из 2002. године, као и Петом упутству за спровођење Конституције из 2001. године.²¹ Како се наводи у предговору Опште уредбе на хрватском језику:

„Општој уредбу треће издања Римског мисала, предајемо нашој јавности о четрдесетогодишњици Конституције „Sacrosanctum Concilium“ (4. децембар 1963.), документа II Ватиканског сабора, који је окренуо литургијску обнову. Својим садржајем Уредба је снажан подстицај да у свакој жупи пристојимо провјери стања литургијске обнове.“²²

Из ових реченица, увиђамо оно што смо већ истакли. Онај допунско — обновитељски дух постсаборске епохе, али све то зарад бригае за живот пастве, јер „постоји веома тесан и орбански однос између литургијске обнове и обнове целокупног живота Цркве.“ (Папа Јован Павле II, *Dominicae Cenae*, 13).²³

Уводом у Опште уредбе истичу се и они који су дужни да спроводе ове обнове, које су прописане Уредбама, свештеници, њихови пасторални сарадници, професори, студенти и „сви они који по свом послању и сторуци имају обавезу промишљања и исправног разумјевања и обликовања еухаристије... и активно судјеловање свих вјерника“²⁴

Овим приказом постсаборских уредби и закона, покушали смо преставити оно што смо у наслову навели као реализацију. Заиста, и данас пола века после Другог ватиканског сабора, можемо закључити да су ствари некако дошле на своје, или се пак сложити са Конгаровом тврдњом да је Сабор дошао 20 година раније. Можда је јесте дошао раније, али је био неопходан.

Римокатоличка Црква је **изашла из окова Средњег века**. Увидела је потребу да се приступи верницима у секуларном друштву. У данима, када се људи све више удаљавају од Бога и Цркве, једна оваква обнова на Западу је била неопходна.

На самом крају, поставља се питање, **колико верници данас схватају потребу свегих Тајни и колико разумеју њихово значење?** Ово није проблем само Римске Цркве, већ и нас Православних. И ми се можемо запитати колико су наши верници упућени у светотајински живот и колико често приступају Евхаристији и другим светим Тајнама? Није ли приступање светим Тајнама, често гест неког традиционализма и испуњавања форме која се од нас тражи?

Под утицајем Западне теологије, а захваљујући труду наших отаца који су живели на Западу и били надахнути постсаборским духом Римокатоличке Цркве, поготово оцу Николају Афанасијеву и Александру Шмеману, данас је и код нас дошло до делимичне ренесансе. Православна Црква дошла је до уважавања централног места литургијског живота. Многе грешке су кориговане.²⁵ Али потребно је још времена.

Поставља се питање, **можемо ли нешто научити из обнове Римске Цркве?** Свакако да можемо и морамо. Исток, није био склон оваквим реформама. Још увек

²¹ Ante Crnević, *Liturgijska obnova u svijetlu poslijesaborskih smjernica*, Bogoslovska smotra 75 (2005) br. 3, Zagreb, 2005, 757;

²² Rimski Misal, *Opća uredba*, Zagreb, 2004, Увод стр. 1;

²³ *Исцхо*, 1;

²⁴ *Исцхо*, 1.

²⁵ Јован Зизијулас, *Зайагна мисао*, Пожаревац, 2014, 139.

нисмо извршили корените обнове као Запад. Било би пожељно да и ми увидимо неопходност обнове целокупног црквеног живота. Свакако да, редовним поучавањем верника о неопходности светх Тајни, а на првом месту о неопходности редовног причешћивања, у неком одређеном временском периоду, од две или три деценије и ми можемо очекивати и можемо се надати коренитим променама у свести верујућих Православаца. Био би то повратак на изворе, на предање које су нам заповедили свети Оци, а пре њих сам Господ Исус Христос.

Дакле, поучени искуством Римокатоличке цркве и Другог Ватиканског сабора и ми морамо бити спремни, да се сусретнемо са проблемом, и да заједно са нашим Оцима, вођени Духом Светим, а знајући да је „*ово угодно њред Сјасиѿељем нашим Бојом, Који хоће да се сви људи сјасу и да дођу у љознање истѿине*“ (1 Тим. 2,4), а знамо да нам је сам Христос оставивши нам своје Тело и своју Крв, и заповест да то чинимо у Његов сподмен, како бисмо увек били са Њиме и он у нама, још поручио и рекао „*Ја сам љуѿ и истѿина и живоѿ; нико не долази Оцу осим кроз мене.*“ (Јн. 14,6).

Библиографија Извори

Drugi vaticanski koncil: dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008;
Ivan XXIII „*Gaudet Mater Ecclesia*“, Crkva u svijetu 47 (2012), br.4, Split 2012;
Kodeks Kanonskog Prava, Uređen po odredbama svetog Oca pape Pija X, Glas Koncila, Zagreb, 2007;
Rimski Misal, Prerađen prema odlukama svetoga ekumenskoga sabora Drugoga vaticanskog objavljen vlašću pape Pavla VI. Preuređen brigom pape Ivana Pavla II, *Opće Uredbe*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.

Коришћена библиографија (ћирилични распоред)

Вукашиновић, В., *Лиѿурѿијска обнова у XX веку: истѿоријаѿ и доѿословске идеје лиѿурѿијскоѿ ѿорейка у Римокатоличкој цркви и њихов узајамни однос с лиѿурѿијским живоѿѿом Православне цркве*, Београд — Нови Сад — Вршац 2001;
Зизијулас, Ј., *Западна мисао*, Епархија браничевска, Одбор за просвету и културу, Пожаревац, 2014;

Латинични распоред

Alberigo, G., *Kratka povjest Drugog Vatikanskog Koncila (1959–1965)*, Krđćanska sadašnjost, Zagreb, 2008;
Kirigin, M., *Konstitucija o Svetoj Liturgiji Sacrosanctum Concilium*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985;
Šagi-Bunić, T., *Ali drugog puta nema, uvod u misao Drugog vaticanskog koncila*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986;
Wenzel, K., *Mala povijest Drugog Vatikanskog Koncila*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

Коришћени чланци

Crnević, A., *Liturgijska obnova u svijetlu poslijesaborskih smjernica*, Bogoslovska smotra 75 (2005) br. 3, Zagreb, 2005;
Ani A. N., *Kako danas читати i razumjevati Drugi Vatikanski Sabor* Bogoslovska smotra 75 (2005) br. 3, Zagreb, 2005.